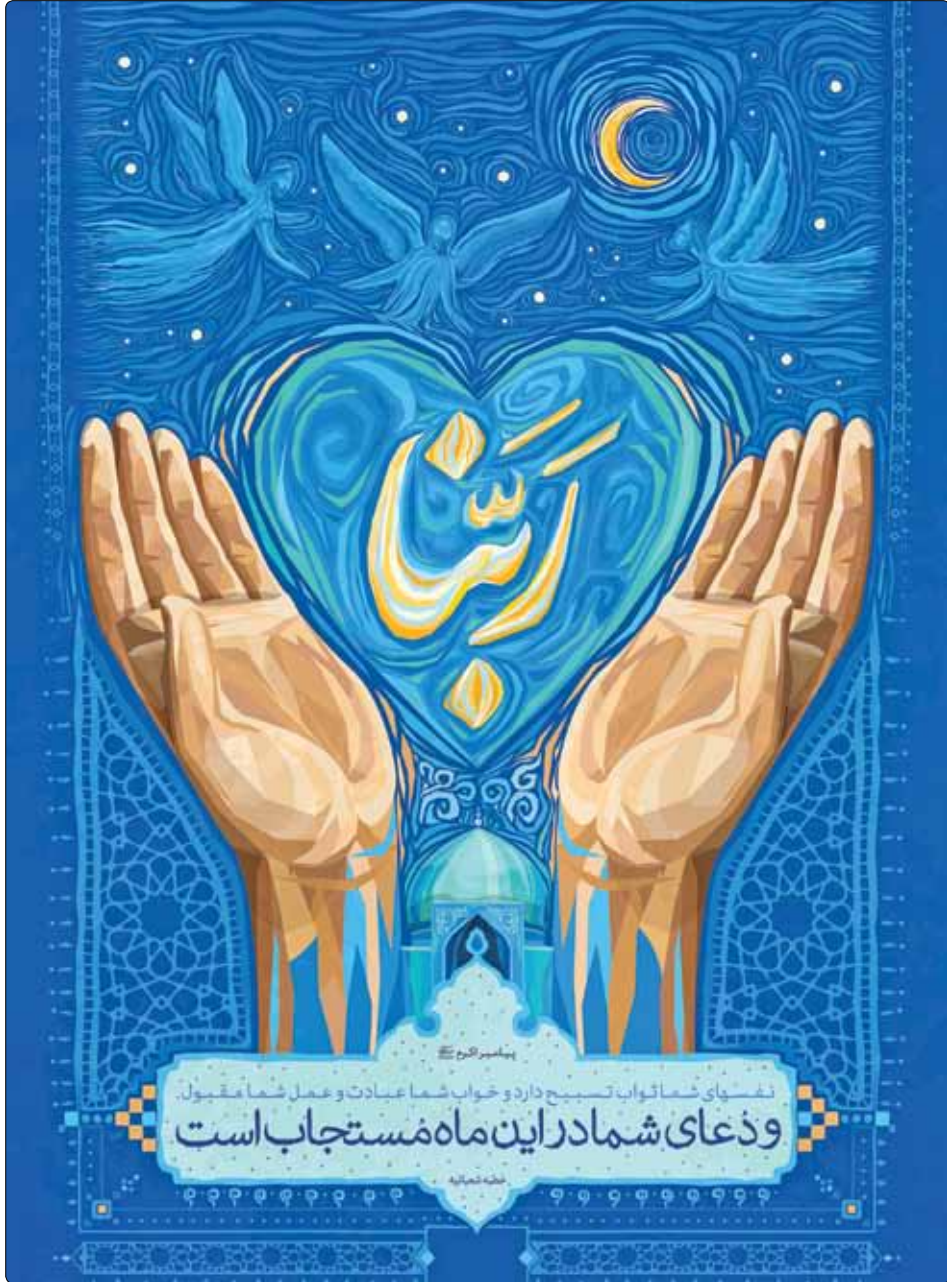

تأملی بر لطایف قرآنی در اسرار روزه‌داری (۱)

پله پله تا ملاقات خدا

خداوند در این آیه و آیه «أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ أَسْرَهُ النَّمْلُ: ۶۲» خود را مجیب دانسته اما در آیاتی نیز خودش را مستجاب دانسته، مثلاً: وَقَالَ رَبُّكُمْ لَوْ نَشَاءُ لَجَمَعْنَاهُمْ لَكُمْ فِي الْحِجَابِ: ۱۹۵. بنابراین اجابت و استجاب هر دو به خدا نسبت داده شده اما برای بندگان فقط استجاب است و کار رفته است در اینجا امر به استجاب خدا کرده و در آیه «لَا تَدْرِي لَعَلَّ فَلَاحُ الْوَجْدِ الْخَسَنِي أَسْرَهُ الرَّعْدُ: ۱۸» به استجاب کنندگان، وعده حسنه داده است. با نظر در معانی باب استفعال و بررسی واژه استجاب، می‌شود نتیجه گرفت که در استجاب، معنای اتخاذ و تمهید مقدمات نهفته است. یعنی استجاب مثل اجابت قطعی و تام و تمام نیست و تنها ترتیب اثر و حرکت به سمت مطلوب یعنی خواسته بنده در راستای خواست خدا است. ولی در اجابت کار تمام است و خواسته عبد یا بهترش به او عطا می‌شود. پس استجاب فقط بی پاسخ نماندن در خواست و جواب خداست که شنیده و به وقتش ترتیب اثر می‌دهد، استجاب مثل ثبت در خواست در دیرینه اداره است اما در اجابت آن در خواست یا بهترش تصویب و به بنده عطا می‌شود. برای همین استجاب بنده مر خدای را، شرط کافی سعادت نیست و تازه اول راه است. لذا فرموده: فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ. و استجاب خدا به معنای روی حاجت نیست و به معنی وصول حاجت و ترتیب اثر است. برای همین استجاب است به آیه فَلَاحُ الْوَجْدِ الْخَسَنِي لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَرْشُدُونَ. و در آیه اِذْ تَسْتَجِيبُونَ رَبِّكُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ أَسْرَهُ الْأَنْفَالِ: ۹. در جواب استغاثه و درخواست غیر مشخصی آمده است. حتی در آیه فَلَاحُ الْوَجْدِ الْخَسَنِي لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَرْشُدُونَ. یوسف: ۱۳۴ هم که اجابت شده در سراسر شده است.

پس اجابت فوق استجاب است و استجاب وقتی به ثمر نرسد و خوب میوه دهد، به اجابت بدل می‌شود. دعاها اول استجاب می‌شوند، یعنی مقبول حق و پذیرفته می‌شوند، بعد در صورت استحقاق فضل، به احسن وجه، طبق مصلحت اجابت می‌شوند. پس خدا هم مثل پیش یک پدر، بین قبول درخواست فرزندش و روا کردن چیزی که خواسته، فرق و زمان بسیار است. کافی از امام سجاده (ع) روایت می‌کند دعای مؤمن یکی از ۳ فایده دارد: ۱- یا برای او ذخیره می‌شود. ۲- در دنیا بر او رزق می‌شود. ۳- یا بلائی را که می‌خواست به او برسد، از وی می‌گرداند. تفسیرالمطالب در صفحه ۲۳۵ از رسول اکرم (ص) روایت می‌کند که هر گاه یکی از شما خواست آنچه را از پروردگارش درخواست می‌کند، به او بدهد، باید از همه مردم چشم امید بر کند و به غیر خدا هرگز امید نداشته باشد. پس هر گاه از قلب او بر خدا عیان شد، هر چه را از وی بخواهد، به او می‌دهد.

مفسر قرآن

مسموع است و داعی، به قدر ظرفیت و استحقاق، از برکات دعا و اجابت خدا بهره‌مند می‌شود.

در مقابل این کرم بی‌منتها و این رحمت بی‌انتها، خدا هم چیزی از ما بندگان خواسته است؛ اینکه دعوت او به لسان پیامبرانش را قبول کنیم و به او ایمان آوریم. این را هم برای خودش نمی‌خواهد، برای رشد خود ما می‌خواهد. فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ.

سوال جالبی اینجا قابل طرح است: چرا خدا خودش را مجیب ولی بندگان را مستجاب معرفی کرده است؟ فرق بین اجابت و استجاب چیست؟

باب استفعال چند کاربرد دارد: غالباً برای طلب به کار می‌رود، مثل: وَإِنْ اسْتَنْصَرُواكُم فِي الدِّينِ (انفال: ۷۲) اگر از شما در راه دین نصرت خواستند. یا آمَنَ السُّعْتَى (سوره عبس: ۵) کسی که از دین طلب بی‌نیازی می‌کند. یا آتَمَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطَعْنَا أَهْلَهَا (سوره الکهف: ۱۷۷) وارد شهری شدند و از اهلیش غذا خواستند. کلمه استغفار هم همین کاربرد را دارد. کاربرد دیگر این باب لُصِقَ صَفْتٌ بِكُلِّ شَيْءٍ، مثل: الدِّينِ اسْتَضْعَفُوا فِي الْأَرْضِ (قصص: ۵) آنها که در زمین ضعیف شده بودند.

معنای دیگر که شبیه به قبلی است، مطاوعه (اترپذیری) است: احکمتها فاستحکموا: آن را محکم کرد پس مستحکم شد. شاید مثالش در قرآن این باشد: سَخَّرُوا لِنَاسٍ وَأَنْشَرْتَهُمْ (سوره الأعراف: ۱۱۶) چشمان مردم را جادو کردند و همه را ترساندند.

کاربرد بعدی قرار دادن ماده فعل برای مفعول است: وَتَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ (هود: ۵۷) پروردگرم قومی غیر شما را جانشین شما می‌کند. یا: إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضْعَفُونِي (سوره الأعراف: ۱۵۰) مردم مرا ضعیف کردند.

کاربرد بعدی تحول فاعل است: فَاسْتَسْقَطُوا فِئْتَابِي عَلَى سُقُوفِهِمْ (فتح: ۲۹) آن جوانه کلفت و سستبر می‌شود و مستقیم بر پای خود می‌ایستد.

کاربرد دیگر استفعال، تکلف است، مثل: اسْتَجَبْنَا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ (سوره فاطر: ۴۳) به زور گردن کشیدن و مکر زدن. کاربرد دیگرش اتخاذ یعنی تهیه مقدمه فعل است: مَتَلِّمًا كَتَمَلُ الَّذِي اسْتَوْفَقَ نَارًا (سوره البقره: ۱۷) مثال‌شان مثل کسی است که آتش افروخت.

کاربرد دیگرش مبالغه ثلاثی مجرد است: فَإِنْ اسْتَفْرَقَ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَاهُنَّ سَاحِلًا لِنَارٍ (سوره الأعراف: ۱۴۳) اگر درست بر جایش آرام گیرد، می‌توانی مرابینی. یا ذَلِكُمْ بِأَنَّهُمْ اسْتَحْبَوُا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (سوره النحل: ۱۰۷) چون آنها دنیا را خیلی دوست دارند.

حالا سوال اینجاست که «استجاب» به کدام یک از معانی فوق دلالت دارد؟

مصطفی نیک‌اقبال: «وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ» (بقره: ۱۸۶)

وقتی بندگانم درباره من از تو می‌پرسند، از قول من بگو: من نزدیکم! همیشه هم، دعای دعاکننده را جواب می‌دهم. پس در مقابل، آنان هم دعوت مرا بپذیرند و مرا باور داشته باشند تا در مسیر رشد قرار بگیرند.

آمدن این آیه در میانه آیات روزه نشان می‌دهد مغز ماه رمضان و از غایات مهم روزه، حصول حالت دعا در بنده است. یعنی خود این ماه و نیز عبادت ویژه این ماه یعنی روزه، از دواعی استجاب دعا هستند و دعای روزه‌دار و دعا در ماه رمضان مستجاب است. البته مطلبی که این آیه می‌خواهد بیان کند عام است و روزه و رمضان بهانه‌ای برای عنوان آن بوده‌اند. یعنی این آیه جمله معتزضای است که استطراداً در وسط آیات رمضان عنوان شده.

این آیه از زیباترین آیات و الحق عاشقانه‌ترین آیه قرآن است. ضمن این آیه، خدا خود را «قریب» به بندگانش معرفی کرده است. یعنی نزدیک آنهاست، کنار آنها، پیش آنها، همراه آنها، با آنها. این قریب، قرب شهودی و وجودی است و گفته که دعاهای آنها را می‌شنود و اجابت می‌کند. اجابت به معنای دادن هر چه خواستند نیست، اجابت یعنی پاسخ دادن به درخواست. پاسخ برخی در خواست‌ها عطاست، پاسخ برخی صبر، پاسخ بعضی دادن چیزی بهتر. مثلاً ممکن است دعای عبد وصلت با فلان زن باشد اما خدا به شکل نزول سکه و فزونی نور ایمان و توفیق عبادت، عیدش را اجابت کند. خدا مثل پدری است که همیشه بهتر از آنچه را که طفل خواسته می‌دهد و عجله طفل در حاجات بیگانه موجب عدول او از حکمت و حلم نمی‌شود.

متأخر آمدن «إِذَا دَعَانِ» تداعی کننده انحصار نیز هست. یعنی خدا به دعای کسی ترتیب اثر می‌دهد که فقط از او بخواهد. البته این حرف رحمت به این قاطعیت درست باشد. چون دعا و اجابت باب واسع رحمت حق است و چنین داعی کمال دعاست و چنین اجابتی، اوج اجابت است که نایاب است. یعنی خدا دعای هر کس را که به او رو می‌کند، گرچه دل در گرو اسباب هم داشته باشد، می‌شنود و به مصلحت اجابت می‌کند. آری! این خدای قریب، خدای رفیق و شفیق همه بندگان است نه فقط خدای اولیا و انبیا. البته هر چه بنده از جز خدا دل بکند و خالصی تر رو به خدا کند و بیشتر مصداق «إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ» باشد، اجابت خدا هم نسبت به او کامل تر و کریمانه‌تر است. یعنی اجابت هم مثل دعا در درجات دارد و درجات کاملش مخصوص اهل خلوص و خواص است. برای همین دعای ما با دعای انبیا و استغفار ما با استغفار آنها - هم دواعی‌اش، هم معرفت همراهش، و هم عمق و خلوص - فرق می‌کند. منتها همه دعاها پیش حضرت حق

تجمع اعتراضی علیه لوکاشنکو رئیس جمهور بلاروس در کی‌یف، اوکراین

شهر ماریوپول تحت کنترل از تشر روسیه و جدایی طلبان

تخلیه شهر اودسا

اوکراین هفته ششم جنگ

از تهاجم روسیه به اوکراین ۴۱ روز می‌گذرد. بر اساس آمارهای موجود، در این مدت بین ۷ تا ۱۵ هزار نفر جان‌شان را از دست داده‌اند. سازمان ملل می‌گوید ۱۳۳۲ نفر از کشته‌شدگان، غیرنظامی بوده‌اند. در حال حاضر نیروهای روسی تمرکز خود را بر مناطق شرقی اوکراین قرار داده و از شمال عقب‌نشینی کرده‌اند.

مراسم خاکسپاری دو برادر رومن و لئونید بوتوسین سربازان اوکراینی که در شهر کالوش کشته شدند

تجهیزات نظامی رها شده از تشر روسیه در شهر بوجا

پارکینگ مرکز تجاری ریترویل در کی‌یف

کشف گور دسته جمعی در شهر بوجا

سربازان روس در شهر کوچک بورودانکا در شمال شرق کی‌یف